

ISTRAŽIVANJE O PRISTUPU MANJINSKIM PRAVIMA I DISKRIMINACIJI ROMSKE NACIONALNE MANJINE

*Rezultati istraživanja o provedbi
Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i
Zakona o suzbijanju diskriminacije*

Impresum

Slavonski Brod, studeni 2023.

Izdavač:

Informativno pravni centar
Juraja Dobrile 34, 35 000 Slavonski Brod

Za izdavača:

Nataša Kovačević

Urednica:

Nataša Kovačević

Autorica:

Anja Ostopanjan

Romski medijatori:

Milan Mitrović
Nikola Destanović
Monika Lukić
Branko Petrović
Marica Petrović
Mario Balog

Dizajn i tisak:

Tiskara Gavran

Autobusna stanica u romskom naselju J. Rimac u Sl. Brodu, 2023. godina

Autor: Milan Mitrović

Autori fotografija u ovoj publikaciji su romski medijatori i volonteri, a fotografije su bile dio Photovoice izložbe u Gradskoj knjižnici Sl. Brod od 19. lipnja do 9. srpnja 2023. godine.

Naklada:

Tiskano u 100 primjeraka

Projekt „Jednakost za Rome kroz suzbijanje diskriminacije“ je podržan kroz Fond za aktivno građanstvo, sredstvima Islanda, Lihtenštajna i Norveške u okviru EGP grantova.

The “Equality for Roma through combating discrimination” project benefits from a grant under the Active Citizens Fund from Iceland, Liechtenstein and Norway, through the EEA Grants.

Tisak ove publikacije omogućen je financijskom podrškom Islanda, Lihtenštajna i Norveške u okviru EGP grantova. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Informativno pravnog centra i ne odražava nužno stavove država donatorica i Upravitelja Fonda.

Sadržaj

1. Sažetak	4
2. Uvod	5
3. Ciljevi i metodologija istraživanja	6
3.1. Ciljevi istraživanja	6
3.2. Metodologija istraživanja	6
4. Romi u Hrvatskoj	8
5. O projektu“ Jednakost za Rome kroz suzbijanje diskriminacije“	10
6. Pristup manjinskim pravima	11
7. Diskriminacija Roma	13
8. Rezultati istraživanja o provedbi Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i Zakona o suzbijanju diskriminacije	15
8.1. Romi u fokusu: Neispričane priče	22
8.2. Percepcija Roma u javnosti	26
8.3. Situacijsko testiranje	27
9. Zaključak i preporuke za učinkovitije suzbijanje diskriminacije i učinkovitiji pristup manjinskim pravima	29

1. Sažetak

Otežan pristup manjinskim pravima i diskriminacija Roma ozbiljni su društveni problemi koji utječu na kvalitetu života Roma i na ostvarivanje njihovih osnovnih ljudskih prava. Iako su slučajevi diskriminacije Roma izrazito rasprostranjeni, statistički podaci i broj prijavljenih slučajeva ne odražavaju pravo stanje. Niz je razloga zašto Romi ne prijavljuju diskriminaciju, uključujući stigmatizaciju, strah od odmazde, neinformiranost o pravima te nedostatak povjerenja u pravosudni sustav i institucije. Iz tog razloga, potrebno je poduzeti druge mjere u svrhu razumijevanja punog opsega problema s kojima se Romi suočavaju, a kako bi se mogli poduzeti adekvatni koraci za prevenciju i suzbijanje diskriminacije te kako bi se olakšao pristup manjinskim pravima.

Svrha ovog istraživanja je popunjavanje praznina u razumijevanju pristupa manjinskim pravima i diskriminaciji Roma, a kroz sažimanje ishoda provedbe terenskog istraživanja romskih medijatora, fokus grupa, rezultata anketnih upitnika, analize dokumentacije, dokumentiranja stavova, iskustava i medijskih objava te rezultata situacijskog testiranja. Nastojalo se identificirati specifične i učestale oblike diskriminacije Roma te razloge zbog kojih je Romima otežan pristup manjinskim pravima. Analizom Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i Zakona o suzbijanju diskriminacije teži se doprinijeti poboljšanju položaja romske zajednice, a navedena analiza se može koristiti i kao vrijedan alat u zagovaračkim aktivnostima. Uz to, cilj istraživanja je i podignuti svijest građana o uspješnim integracijskim mjerama i pojavnim oblicima diskriminacije radi postizanja ravnopravnosti i multikulturalnog dijaloga u društvu.

Pripadnici romske nacionalne manjine uključeni u ovo istraživanje pokazali su da raspolažu skromnim znanjem o različitim oblicima diskriminacije i o pristupu manjinskim pravima. Vrlo često koriste riječ „diskriminacija“ za druge probleme s kojima se suočavaju kao što je npr. vršnjačko nasilje. Međutim, i oni ispitanici koji su znali što je diskriminacija i kome ju pritužiti, pribojavali su se govoriti o vlastitom iskustvu. Također, oni ispitanici koji su bili upoznati s pravima koja im pripadaju kao nacionalnoj manjini, nikada se nisu pozvali na ta prava.

Lekcije i ishodi ovog istraživanja potencijalno se mogu primijeniti i na druge nacionalne manjine koje se suočavaju sa sličnim ili istim poteškoćama u pristupu manjinskim pravima i zaštiti ih od diskriminacije.

2. Uvod

Informativno pravni centar (u nastavku: IPC) je organizacija civilnog društva utemeljena radi promocije i zaštite ljudskih prava, poticanja aktivnog građanstva i razvoja civilnog društva. IPC je registriran 2002. godine, a nastao je transformacijom Pravnog Centra američke humanitarne organizacije International Rescue Committee koji je započeo s radom u Slavonskom Brodu 1998. godine. Osim u Slavonskom Brodu, IPC ima područne urede u Novoj Gradiški i Sisku. IPC je ovlaštenu pružatelj besplatne pravne pomoći od strane Ministarstva pravosuđa i uprave od donošenja prvog Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći u RH 2009. godine.

Od samih početaka djelovanja, u IPC-u se pruža besplatna pravna pomoć Romima. S ciljem borbe protiv diskriminacije na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, Pučka pravobraniteljica okupila je 2018. godine 11 organizacija civilnog društva u Mrežu antidiskriminacijskih kontakt točaka, među kojima je i IPC. Mreža služi razmjeni informacija te planiranju zajedničkih inicijativa usmjerenih na borbu protiv nejednakosti, ali i promicanje jednakog postupanja. Od osnivanja Mreže, kao antidiskriminacijska kontakt točka, IPC se pojačano bavi problematikom diskriminacije Roma. Promišljajući o problemima s kojima se Romi kao korisnici usluga IPC-a svakodnevno susreću, rodila se ideja o provedbi istraživanja o pristupu manjinskim pravima i diskriminaciji, a kao jedan od načina utjecaja na javne politike koje bi mogle poboljšati položaj Roma u našem društvu.

Ured IPC-a u Slavonskom Brodu

3. Ciljevi i metodologija istraživanja

Istraživanje o provedbi Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina (u nastavku: UZPNM) i Zakona o suzbijanju diskriminacije (u nastavku: ZSD) provodio je IPC u razdoblju od prosinca 2022. godine do listopada 2023. godine. U istraživanju su sudjelovali pripadnici romske nacionalne manjine s područja Brodsko – posavske (u nastavku: BPŽ) i Osječko – baranjske županije (u nastavku: OBŽ).

3.1. Ciljevi istraživanja

Ciljevi istraživanja su:

1. Ispitati iskustva i stavove pripadnika romske nacionalne manjine o diskriminaciji i stupnju ostvarenja prava koja im pripadaju kao nacionalnoj manjini;
2. Ispitati razloge zbog kojih slučajevi diskriminacije često ostaju neprijavljeni;
3. Ispitati mjere koje je potrebno poduzeti kako bi se romske žrtve diskriminacije češće obraćale institucijama države za zaštitu.

3.2. Metodologija istraživanja

Za vrijeme provedbe istraživanja, IPC je proveo različite aktivnosti i metode:

- anketni upitnik,
- terensko istraživanje romskih medijatora,
- fokus grupe,
- analiza dokumentacije,
- situacijsko testiranje,
- dokumentiranje stavova, iskustava i medijskih objava.

Za potrebe provedbe istraživanja izrađen je **strukturirani upitnik** koji je primjenjivan individualno, u domovima ispitanika pripadnika romske nacionalne manjine, od strane 6 romskih medijatora. Upitnik je uključivao sljedeće grupe pitanja:

- podaci o ispitaniku,
- iskustvo proživljene diskriminacije,
- stavovi i mišljenja u području suzbijanja diskriminacije i pristupa manjinskim pravima.

Prikupljeno je i obrađeno ukupno 87 upitnika, 48 u BPŽ i 39 u OBŽ. Nakon prikupljanja upitnika, napravljena je kvantitativna i kvalitativna obrada podataka, pri čemu su analizirani svi relevantni podaci kako bi se utvrdili navedeni ciljevi istraživanja.

Tri romska medijatora u BPŽ i 3 romska medijatora u OBŽ proveli **su terenska istraživanja u romskim naseljima**. Sudjelovanje u istraživanju bilo je dobrovoljno i anonimno. Provedeno je na reprezentativnom uzorku odrasle populacije građana, a prikupljeni podaci ponderirani su u skladu sa spolom i dobnom strukturom ciljane populacije.

U sklopu istraživanja, održane su **dvije fokus grupe**. Prva fokus grupa održana je u romskom naselju „Josip Rimac“ u Slavonskom Brodu 3. svibnja 2023. godine u kojoj je sudjelovalo 11 Roma i Romkinja. Druga fokus grupa održana je u Belom Manastiru 19. svibnja 2023. godine, a na kojoj je sudjelovalo 17 Roma i Romkinja. Moderiranim razgovorom se nastojalo potaknuti Rome i Romkinje na dubinsku diskusiju kako bi se istražili njihovi stavovi o utjecaju UZPNM-a i ZSD-a na njihove živote.

Fokus grupa u Belom Manastiru, 19. svibnja 2023. godine

Pregledani su i analizirani različiti **izvještaji nacionalnih i nevladinih organizacija, statistički podaci, akademski i tiskovni članci te drugi izvori informacija**.

Situacijsko testiranje, kao inovativna metoda otkrivanja i dokazivanja slučajeva diskriminacije, koristila se za testiranje postojanja diskriminacije i njenih razmjera u pristupu zapošljavanju, uslugama i stanovanju, uz odabir najprikladnijih metoda za određenu situaciju i izradom anketnog upitnika koji je bio isti za sve ispitivače.

U svrhu istraživanja **dokumentirali su se stavovi, iskustva i medijske objave** o pristupu pravdi u područjima zaštite manjinskih prava, diskriminacije i zločina iz mržnje. Posebna pažnja bila je posvećena medijskim objavama koje zbog senzacionalizma dovode do sekundarne traumatizacije žrtava nasilja i diskriminacije.

4. Romi u Hrvatskoj

Romi su jedna od najvećih etničkih skupina u svijetu koju čini najmanje 10 do 12 milijuna ljudi, a od kojih više od 6 milijuna živi na području Europske unije. Pradomovina Roma je sjeverozapadna Indija, iz koje su krenuli oko 1000. godine. Romi su i jedna od najstarijih manjinskih skupina u Hrvatskoj. Prvi pisani dokumenti u kojem se spominju Romi u Hrvatskoj potječu iz 1362. godine iz Dubrovnika. Desetak godina kasnije Romi se spominju i u Zagrebu. Prve veće skupine Roma dolaze kao dio najbrojnije skupine koja je u Europu pristigla u razdoblju od 10. do 15. stoljeća preko Male Azije i jugoistočne Europe. Značajna su doseljavanja velikih romskih skupina iz Rumunjske u 19. stoljeću.

Prema službenim podacima posljednjeg Popisa stanovništva iz 2021. godine, u RH živi 17.980 Roma, odnosno oko 0,4% stanovnika. Prisutna je blaga tendencija rasta u usporedbi s prethodnim Popisom stanovništva iz 2011. godine (16.975 Roma). Procijenjeni broj Roma znatno je veći jer se Romi nerijetko izjašnjavaju kao Hrvati, Srbi i dr. zbog straha od diskriminacije i drugih nepogodnosti. Prema istraživanju Centra za mirovne studije¹ iz 2018. godine u RH ukupno živi 24.524 pripadnika romske nacionalne manjine, što bi značilo da su Romi treća ili četvrta nacionalna manjina po brojnosti (nakon srpske, bošnjačke i albanske nacionalne manjine). Popis stanovništva također pokazuje da u BPŽ živi 1.155 Roma, a u OBŽ 1.660 Roma.

Romi u RH nisu heterogena skupina. Govornici su triju posve različitih jezika. Romi Bajaši govore bajaškim jezikom, oblikom starorumunjskog jezika. Druga skupina Roma govori romani chib, dijasustavom s indijskim jezičnim korijenima, kao i velika većina Roma u Europi. Naposljetku, Romi Aškalije govore varijantom albanskog jezika. Isto tako, pripadnici su triju dominantnih vjera: katoličke, islamske i pravoslavne vjeroispovijesti.

Zbog duboko ukorijenjene i dugotrajne marginalizacije te socijalne isključenosti, Romi se suočavaju s nizom prepreka na putu prema ravnopravnom uključivanju u društvo. Romi u Hrvatskoj najčešće su žrtve predrasuda i stereotipa. Iako predrasude i stereotipi nisu diskriminacija, lako do nje mogu dovesti jer utječu na to kako se ponašamo prema određenoj osobi. Sva relevantna istraživanja, pa tako i Istraživanje o stavovima i razini svijesti o diskriminaciji

Učenici OŠ Hugo Badalić Sl. Brod

1) Klasnić, Kunac, Lalić i dr.: Uključivanje Roma u hrvatsko društvo: Istraživanje baznih podataka, Centar za mirovne studije, Zagreb, 2018.

i pojavnim oblicima diskriminacije Pučke pravobraniteljice² iz 2022. godine, pokazuju da su od svih društvenih skupina Romi najčešće žrtve diskriminacije, i to posebno u području rada i zapošljavanja. Romi se svakodnevno susreću s diskriminacijom, ali ju prihvaćaju kao nešto neizbježno te ju ne prijavljuju. Romi često smatraju da se prijavljivanjem neće ništa promijeniti ili da će se situacija samo pogoršati. Uz to, jedan dio Roma ne zna kome prijaviti diskriminaciju te misle da su procedure dugotrajne i skupe. Bitno je za naglasiti i zabrinjavajući stupanj nepovjerenja u institucije i pravosudni sustav, što dodatno utječe na traženje zaštite. Zbog svega navedenog, broj prijavljenih slučajeva Pučkoj pravobraniteljici, posebnim pravobraniteljima, policiji i sudovima, predstavlja samo mali dio stvarne diskriminacije s kojom se Romi suočavaju.

Uz diskriminaciju, drugi izazov s kojim se Romi suočavaju je pristup manjinskim pravima, a vidljiv je ponajviše u nedostatnom poznavanju prava koja im pripadaju i neostvarivanju istih. Promičući otvorenost i raznolikost na kulturnom i društvenom planu, Vlada Republike Hrvatske nastoji unaprijediti postojeću razinu zaštite prava nacionalnih manjina u suradnji s predstavnicima nacionalnih manjina i njihovim zastupnicima u Hrvatskome saboru. Ipak, različita evaluacijska istraživanja ukazuju na probleme u konačnom učinku različitih mjera koje su se provodile i koje se provode.³

Život u romskom naselju: trošna kuća u naselju J.Rimac u Sl. Brodu

2) Istraživanje o stavovima i razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije 2022., <https://www.ombudsman.hr/hr/download/istrazivanje-o-stavovima-i-razini-svijesti-o-diskriminaciji-i-pojavnim-oblicima-diskriminacije-2022/?wpdmdl=15351&refresh=63e0c6603768c1675675232>

3) Klasnić, Kunac, lalić i dr.: Uključivanje Roma u hrvatsko društvo: Istraživanje baznih podataka, Centar za mirovne studije, Zagreb, 2018., str. 33

5. O projektu “Jednakost za Rome kroz suzbijanje diskriminacije“

Prepoznajući važnost zaštite prava romskih žrtava kršenja ljudskih prava i diskriminacije, IPC je u listopadu 2022. godine započeo s provedbom projekta „Jednakost za Rome kroz suzbijanje diskriminacije“. Projekt je podržan kroz Fond za aktivno građanstvo, sredstvima Islanda, Lihtenštajna i Norveške u okviru EGP grantova. Partner u provedbi je DKolektiv, a provodi se na područjima Brodsko – posavske i Osječko – baranjske županije.

Opći cilj projekta:

- Promovirati i zaštititi prava romskih žrtava kršenja ljudskih prava i diskriminacije kroz podizanje svijesti društva i dionika,
- Jačanje provedbe nediskriminacijskog zakonodavstva i osnaživanje Roma za traženje pravne zaštite.

Specifični ciljevi projekta:

- Ojačati kapacitete romskih medijatora za prepoznavanje i prijavljivanje diskriminacije, sudjelovanje u procesima donošenja odluka, zagovaranje i posredovanje u sukobima;
- Promovirati bolju zaštitu i pristup pravdi romskih žrtava diskriminacije;
- Uspostaviti međusektorsku suradnju radi kvalitetnije integracije Roma u lokalnu zajednicu, povećati svijest javnosti o praktičnim koracima prema adekvatnoj integraciji Roma, desegregaciji i dobrim praksama suzbijanja diskriminatornog ponašanja te promovirati međukulturni dijalog između Roma i većinskog stanovništva.

Najvažnije projektne aktivnosti su uključivale:

- edukacije za romske medijatore o načinima prepoznavanja diskriminacije, dostupnim pravnim lijekovima, nadležnosti Pučke pravobraniteljice, uključivanju u procese donošenja odluka, medijaciji i tehnikama zagovaranja;
- besplatnu pravnu pomoć romskim žrtvama diskriminacije i zastupanje žrtava u postupcima pred Uredom pučke pravobraniteljice;

Edukacija za romske medijatore u Belom Manastiru, 7. ožujak 2023. godine

- osnivanje Lokalna platforma za inkluziju Roma koja predstavlja uspostavu međusektorske suradnje radi kvalitetnije integracije Roma u lokalnu zajednicu, povećava svijest javnosti o praktičnim koracima prema adekvatnoj integraciji Roma, desegregaciji i dobrim praksama suzbijanja diskriminatornog ponašanja te promovira međukulturalni dijalog;
- Photovoice izložbu u Gradskoj knjižnici Sl. Brod;
- medijsku kampanju „Jednake mogućnosti za sve“.

6. Pristup manjinskim pravima

Prvi Ustavni zakon o ljudskim pravima i slobodama i pravima etničkih ili nacionalnih zajednica ili manjina donesen je u prosincu 1991. godine. Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju s Europskom unijom Republika Hrvatska se obvezala donijeti novi ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina. Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (u nastavku: UZPNM)⁴ donesen je 2002. godine i predstavlja uspostavu novih standarda u ostvarivanju različitih prava s osnova manjinske pripadnosti. *Nacionalna manjina u smislu UZPNM- a skupina je hrvatskih državljana čiji su pripadnici tradicionalno nastanjeni na teritoriju Republike Hrvatske, a njeni članovi imaju etnička, jezična i/ili vjerska obilježja različita od drugih građana i vodi ih želja za očuvanjem tih obilježja.* U novi UZPNM su ugrađeni tada najviši standardi zaštite nacionalnih manjina; u odnosu na prethodni Ustavni zakon broj manjinskih zastupnika u Saboru povećan je s pet na osam, a manjine su dobile pravo biranja svojih predstavnika u tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave. Uspostavljena su i dva nova instituta: vijeća i predstavnici nacionalnih manjina u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave. Novim Ustavnim zakonom osnovan je i Savjet za nacionalne manjine radi sudjelovanja nacionalnih manjina u javnom životu Republike Hrvatske, a osobito radi razmatranja i predlaganja uređivanja te rješavanja pitanja u svezi s ostvarivanjem i zaštitom prava i sloboda nacionalnih manjina.

Romi su jedna od 22 nacionalne manjine koje izrijekom spominje Ustav Republike Hrvatske⁵ kada govori o Republici Hrvatskoj kao nacionalnoj državi hrvatskoga naroda i državi pripadnika nacionalnih manjina: *Srba, Čeha, Slovaka, Talijana, Mađara, Židova, Nijemaca, Austrijanaca, Ukrajinaca, Rusina, Bošnjaka, Slovenaca, Crnogoraca, Makedonaca, Rusa, Bugara, Poljaka, Roma, Rumunja, Turaka, Vlaha, Albanaca i drugih*, koji su njezini državljani, kojima se jamči ravnopravnost s građanima hrvatske narodnosti i ostvarivanje nacionalnih prava u skladu s demokratskim normama OUN-a i zemalja slobodnoga svijeta.

Sukladno pozitivnim propisima, RH osigurava ostvarivanje posebnih prava i sloboda pripadnika nacionalnih manjina koja oni uživaju, a naročito:

- izjašnjavanje o pripadnosti nacionalnoj manjini;
- uporabu imena i prezimena na manjinskom jeziku i pismu;

4) Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (NN 155/02, 47/10, 80/10, 93/11, 93/11)

5) Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14)

- služenje svojim jezikom i pismom, privatno i u javnoj uporabi, te u službenoj uporabi;
- odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu kojim se služe;
- uporabu svojih znamenja i simbola te očuvanje tradicijskih naziva i oznaka;
- kulturnu autonomiju održavanjem, razvojem i iskazivanjem vlastite kulture, te očuvanjem i zaštitom svojih kulturnih dobara i tradicije;
- pravo na očitovanje svoje vjere te na osnivanje vjerskih zajednica zajedno s drugim pripadnicima te vjere;
- pristup sredstvima javnog priopćavanja i obavljanja djelatnosti javnog priopćavanja na jeziku i pismu kojim se služe;
- samoorganiziranje i udruživanje radi ostvarivanja zajedničkih interesa;
- zastupljenost u predstavničkim i izvršnim tijelima na državnoj i lokalnoj razini, te u upravnim i pravosudnim tijelima;
- sudjelovanje u javnom životu i upravljanju lokalnim poslovima putem vijeća i predstavnika nacionalnih manjina te
- zaštitu od svake djelatnosti koja ugrožava ili može ugroziti njihov opstanak, ostvarivanje prava i sloboda.

U svom izvješću za 2022. godinu⁶ Pučka pravobraniteljica navodi da se najbolji rezultati pristupa manjinskim pravima postižu u području kulturne autonomije. Napredak se ostvaruje i u obrazovanju (povećanje broja škola u kojima se nastava održava (i) na manjinskim jezicima), no u području obrazovanja prisutni su problemi sa školama u kojima se formiraju isključivo ili dominantno romski razredi. Govoreći o problemima u implementaciji prava iz UZPNM-a, oni su također vidljivi i u područjima prava na uporabu jezika i pisma nacionalnih manjina, prava na zastupljenost među zaposlenima u upravi i pravosuđu te na prisutnost u medijima.

Uvjeti življenja Roma lošiji su od prosječnih uvjeta življenja drugih nacionalnih manjina i većinskog stanovništva. Romi su u Republici Hrvatskoj, kao i u mnogim zemljama u kojima žive, najmarginaliziranija skupina; ekonomski, prostorno, kulturološki i politički. Sva međunarodna tijela i organizacije ocjenjuju Rome kao posebno ugroženu manjinsku zajednicu u Europi. Različite rezolucije, preporuke, planovi i sl. apeliraju na rješavanje problema Roma na svim područjima, a posebice se zalažu za ostvarivanje prava djece, omogućavanje stjecanja obrazovanja, osiguravanje zdravstvene i socijalne zaštite, primjerenog stanovanja, te iskorjenjivanje diskriminacije i segregacije.

Kontinuirane javne politike u Hrvatskoj usmjerene na uključivanje pripadnika romske nacionalne manjine postoje od 2003. godine kada je Vlada donijela Nacionalni program za Rome. Uslijedilo je pristupanje Hrvatske Desetljeću za uključivanje Roma 2005.-2015. te izrada Nacionalne strategije za uključivanje Roma, 2013.-2020. s pripadajućim Akcijskim planom. Nedostatak navedene Nacionalne strategije i Akcijskog plana je bio taj što nije postojao sveobuhvatan sustav prikupljanja podataka o provedbi planiranih mjera i ostvarivanja strateških ciljeva, odnosno vrlo mali broj pokazatelja je raspolagao s polaznim vrijednostima zbog čega nije bilo moguće zaključivanje o eventualnom postignutom napretku i konačnom učinku navedenih mjera. Nastojeći promijeniti postojeće stanje, Vlada Republike

6) <https://www.ombudsman.hr/hr/interaktivno-izvjesce-za-2022/>

Hrvatske donijela je Nacionalni plan za uključivanje Roma, za razdoblje od 2021. do 2027. godine⁷ koji predstavlja strateški okvir za razvoj jednakosti, uključivanja i sudjelovanja pripadnika romske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj do 2027. godine, a isti se temelji na Ustavu Republike Hrvatske i Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina, ali i Zakonu o suzbijanju diskriminacije te nizu drugih povezanih zakona i javnih politika, prije svega s Nacionalnom razvojnom strategijom do 2030. godine.

7. Diskriminacija Roma

Jedna od temeljnih obveza suvremene demokratske države je i osigurati svim svojim građanima ravnopravnost u svim područjima života. Zakon o suzbijanju diskriminacije⁸ osigurava zaštitu i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka RH, stvara pretpostavke za ostvarivanje jednakih mogućnosti i uređuje zaštitu od diskriminacije na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije. Diskriminacijom u smislu ZSD-a smatra se stavljanje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe po prethodno navedenim osnovama, kao i osobe povezane s njom rodbinskim ili drugim vezama.

Biti Rom ili Romkinja danas ne znači biti pripadnik jedne zajednice bogate kulturnom baštinom, usmenom predajom, jezicima i glazbom, nego se povezuje s teškim socijalnim i ekonomskim statusom – životom u naseljima bez osnovne infrastrukture, bez obrazovanja i bez zaposlenja. Istraživanje Pučke pravobraniteljice iz 2022. godine⁹ pokazuje da građani prepoznaju Rome kao najdiskriminiraniju skupinu u našem društvu. Također, u većini provedenih istraživanja socijalne distance u Hrvatskoj Romi su nacionalna manjina prema kojoj se najviše iskazuje socijalna distanca. Slična situacija prisutna je i u zemljama u okruženju jer, kako ističe Babić (2004), Romi su svagdje i u svako vrijeme gdje su bili prisutni činili marginalnu društvenu skupinu.¹⁰

Romi se s diskriminacijom susreću već u najranijoj dobi. Ograničen im je pristup kvalitetnom obrazovanju, izloženi su segregaciji i diskriminaciji unutar obrazovnog sustava što često dovodi do napuštanja školovanja mladih Roma i Romkinja. Time nastaje bitna prepreka pri uključivanju na tržište rada. Uz to, i prilikom traženja posla susreću se sa stigmatizacijom i diskriminacijom, što ih prisiljava na nezaposlenost ili nelegalan rad. Posljedica toga je začarani krug siromaštva, socijalna isključenost, nedostatak zdravstvene zaštite te loši

7) Nacionalni plan za uključivanje Roma, za razdoblje od 2021. do 2027.; Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina; lipanj 2021. godine

8) Zakon o suzbijanju diskriminacije ((NN 85/08, 112/12)

9) Istraživanje o stavovima i razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije 2022., <https://www.ombudsman.hr/hr/download/istrazivanje-o-stavovima-i-razini-svijesti-o-diskriminaciji-i-pojavnim-oblicima-diskriminacije-2022/?wpdmdl=15351&refresh=63e0c6603768c1675675232>

10) Šlezak: „Socijalna distanca Roma: unutaretničke i regionalne razlike“, Hrvatski geografski glasnik, 2022.

*Romsko naselje
J.Rimac u
Slavonskom Brodu*

životni uvjeti. Diskriminacija Roma manifestira se u svakodnevnim situacijama, posebno u području rada i zapošljavanja, obrazovanja, pristupu zdravstvenoj zaštiti, ostvarivanju prava iz sustava socijalne skrbi i policijskom postupanju.

Odlika diskriminacije prema Romima je prvenstveno velik broj neprijavljenih slučajeva. Romi jako rijetko prijavljuju diskriminaciju. To pokazuje broj podnesenih pritužbi Pučkoj pravobraniteljici, posebnim pravobraniteljima, policiji i sudovima. Razlozi su višestruki, a najznačajniji su neznanje, strah i nepovjerenje u institucije. I dalje postoji značajan broj Roma koji ne znaju prepoznati diskriminaciju, ali i onih koji, ako ju prepoznaju, ne znaju kome ju prijaviti.

Igralište u romskom naselju Josip Rimac u Sl. Brodu

8. Rezultati istraživanja o provedbi Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i Zakona o suzbijanju diskriminacije

Rezultati istraživanja bit će prikazani po područjima dviju županija: Brodsko – posavske i Osječko - baranjske.

U istraživanju je sudjelovalo 87 ispitanika ispunjavajući anketni upitnik. Sudionici, Romi i Romkinje s područja BPŽ i OBŽ, s obzirom na svoje osobno iskustvo, predstavljaju vrijedan izvor informacija o tome zašto žrtve diskriminacije ne prijavljuju slučajeve diskriminacije, što bi u konačnici moglo doprinijeti jačanju svijesti o zabrani diskriminacije, jačanju povjerenja u antidiskriminacijske mehanizme i ujedno, postizanju boljeg i ravnopravnijeg položaja pripadnika romske nacionalne manjine.

Od 48 ispitanika u BPŽ, 22 su žene, 24 muškarca te dvoje koji se nisu u navedenom pitanju izjasnili. Od 39 ispitanika u OBŽ, 17 je žena i 22 muškarca.

Govoreći o dobnim skupinama, u BPŽ 11 ispitanika su osobe u dobi 18-24 godine, 15 ispitanika su osobe u dobi 25-34 godine, 12 ispitanika su osobe u dobi 35-55 godina, 6 ispitanika su osobe u dobi 56-65 godina te 4 ispitanika su osobe starije od 65 godina. U OBŽ 5 ispitanika su osobe u dobi 18-24 godine, 5 ispitanika su osobe u dobi 25-34 godine, 19 ispitanika su osobe u dobi 35-55 godina, 6 ispitanika su osobe u dobi 56-65 godina, 3 sudionika su osobe starije od 65 godina te 1 sudionik u navedenom nije dao odgovor.

Kako bismo dobili jasniju sliku o ispitanicima koji su sudjelovali u istraživanju, treba reći da u BPŽ njih 33% ima završenu osnovnu školu, dok je 27% bez obrazovanja ili sa završenih 2/4 razreda OŠ. U OBŽ 41% ispitanika ima završenu OŠ, a njih 38% je bez obrazovanja ili sa završenih 2/4/6 razreda OŠ.

	BPŽ	OBŽ
Razina formalnog obrazovanja:		
Bez obrazovanja	27%	38%
Završena OŠ	33%	41%
Završena SŠ	36%	21%
Završen fakultet	2%	0%
Student/ica	2%	0%

Većina ispitanika u obje županije navodi da smatra da je ekonomska situacija njihove obitelji prosječna ili ispod prosjeka. Kućanstva ispitanika u obje županije u velikom postotku imaju električnu struju i vodu iz vodovoda. Ipak, u BPŽ samo 1 ispitanik ima kanalizaciju tj. 92% ispitanika ima septičke jame. U OBŽ, pak, 21% ispitanika u kućanstvu nema kupaonicu s tušem ili kadom, a 26% u kućanstvu nema WC.

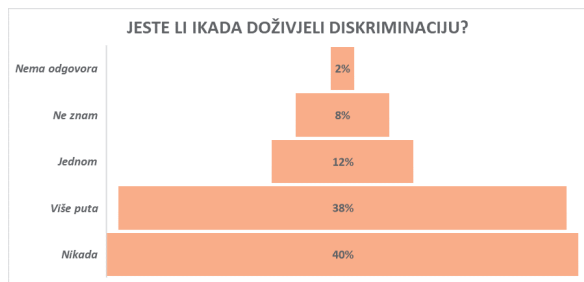
	BPŽ	OBŽ
Ekonomska situacija obitelji:		
Ispod prosjeka	13%	38%
Prosječno	81%	54%
Malo iznad prosjeka	6%	5%
Puno iznad prosjeka	0%	0%

Ispitanici u obje županije većinom nisu zaposleni (u BPŽ 44% ispitanika, u OBŽ 66% ispitanika). Samo 2 ispitanika ili 5% u OBŽ je zaposleno na neodređeno vrijeme, dok je u BPŽ 25% ispitanika zaposleno na neodređeno vrijeme.

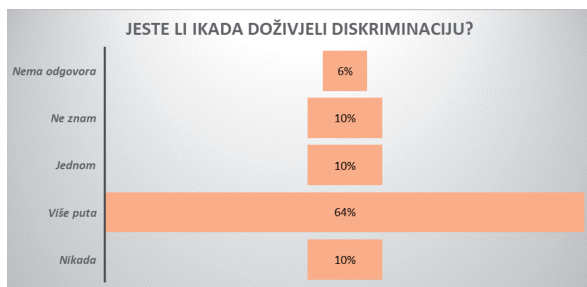
	BPŽ	OBŽ
Radno-pravni status:		
Još se školuje	6%	0%
Nezaposleni	44%	66%
Zaposleni na određeno vrijeme	10%	18%
Zaposleni na neodređeno vrijeme	25%	5%
U mirovini	15%	3%

Ispitanici su popunjavajući anketni upitnik naveli da je diskriminacija Roma najčešća u području rada i zapošljavanja. Isto su pokazale i sve druge metode koje su korištene u svrhu ovog istraživanja. U BPŽ od 9 osoba koje su se u prethodnih 12 mjeseci prijavile na natječaj za posao, svih 9 je navelo da su odgovori na njihove zamolbe za posao bile negativne. Kao razlozi negativnih odgovora, navedeni su: 78% neispunjavanje uvjeta natječaja; 44% nacionalna pripadnost i 11% ostalo (popunjena radna mjesta). U OBŽ 25 ispitanika koji su naveli da su se u prethodnih 12 mjeseci prijavili na natječaj za posao, njih 16, tj. 64% je odgovorilo da su odgovori na njihove zamolbe za posao bile negativne. Ono što je izrazito zabrinjavajuće je podatak da velika većina ispitanika, njih 78% ispitanika iz BPŽ i 89% iz OBŽ, smatra da je razlog odbijanja njihova nacionalna pripadnost.

Odgovarajući na pitanja o iskustvu doživljene diskriminacije, 50% ispitanika iz BPŽ i 74% iz OBŽ je doživjelo diskriminaciju, neki od njih i više puta. Analiza upitnika pokazala je i da postoji značajan broj ispitanika koji ne znaju jesu li doživjeli diskriminaciju što bi u konačnici značilo da diskriminaciju ne znaju prepoznati.

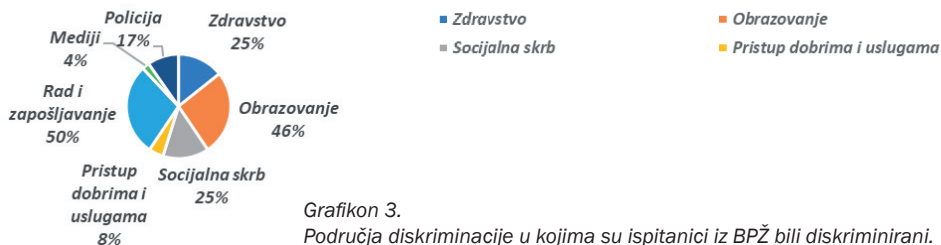
Grafikon 1.
Učestalost osobnog iskustva doživljene diskriminacije među ispitanicima u BPŽ

Grafikon 2.
Učestalost osobnog iskustva doživljene diskriminacije među ispitanicima u OBŽ

U nastavku anketnog upitnika, cilj istraživanja je bio ispitati u kojim područjima je diskriminacija u ove dvije županije najraširenija. Ispitanici su mogli označiti više odgovora, a mogli su i dopisati područje koje nije navedeno uz kvadratić „nešto drugo“. Analiza upitnika za BPŽ je pokazala da je diskriminacija najraširenija u području rada i zapošljavanja, te u području obrazovanja.

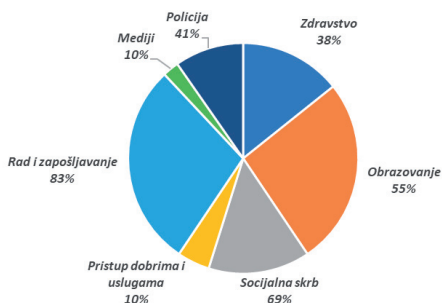
PODRUČJA DISKRIMINACIJE

Grafikon 3. Područja diskriminacije u kojima su ispitanici iz BPŽ bili diskriminirani.

Analiza upitnika ispitanika s područja OBŽ također je pokazala da je diskriminacija najraširenija u području rada i zapošljavanja. Nakon toga slijede područja socijalne skrbi i obrazovanja.

PODRUČJA DISKRIMINACIJE

Grafikon 4. Područja diskriminacije u kojima su ispitanici iz OBŽ bili diskriminirani.

Približan broj ispitanika koji su doživjeli diskriminaciju za događaj u kojem su bili diskriminirani nisu nikome rekli. U BPŽ je to 46% ispitanika, a u OBŽ 48%.

Anketni upitnik sadržavao je i pitanje jesu li ispitanici doživjeli da ih je netko fizički napao samo zato što su Rom/Romkinja. U BPŽ 11% ispitanika je odgovorilo da ih je netko fizički napao, a u OBŽ je isto doživjelo 51% ispitanika.

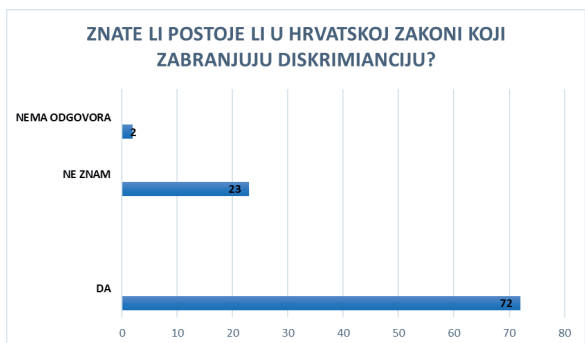
U ovom istraživanju bilo nam je važno i ispitati znaju li ispitanici kome se mogu obratiti u slučaju diskriminacije. Pitanje je bilo otvorenog formata i ispitanici su, ukoliko smatraju da znaju kome mogu prijaviti diskriminaciju, mogli napisati odgovor svojim riječima. Odgovori u BPŽ su bili sljedeći: Pučkoj pravobraniteljici; Informativno pravnom centru; udrugama; policiji; saborskim zastupnicima; romskim medijatorima; sudu; odvjetniku; predstavnicima nacionalnih manjina u svojoj zajednici. Njih 15% je odgovorilo da ne zna kome se može

Grafikon 5.

Znaju li ispitanici s područja BPŽ postoji li u RH zakon koji zabranjuje diskriminaciju

obratiti. Ispitanici u OBŽ odgovorili su sljedeće: Pučkoj pravobraniteljici; udrugama; policiji; Uredu za ljudska prava; romskom vijeću; romskim medijatorima; predstavnicima nacionalnih manjina u svojoj zajednici. Njih 10% je odgovorilo da ne zna kome se može obratiti.

Grafikon 6.

Znaju li ispitanici s područja OBŽ postoji li u RH zakon koji zabranjuje diskriminaciju

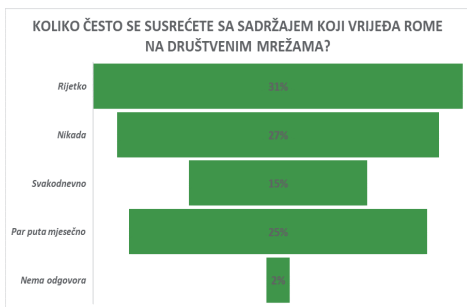
Uz to, ispitano je i znaju li ispitanici postoji li u RH zakon koji zabranjuje diskriminaciju. U BPŽ 31% ispitanika je odgovorilo da, 4% je odgovorilo ne, a 63% je odgovorilo da ne zna. U OBŽ 72% ispitanika je odgovorilo da te 23% je odgovorilo da NE ZNA.

U nastavku upitnika ispitanici su zamoljeni da na prazne crte napišu što oni osobno smatraju diskriminacijom. Ispitanici s područja BPŽ su napisali sljedeće: „Vrijeđanje Roma po izgledu.“; „Odbijanje zapošljavanja radi boje kože ili nacionalnosti.“; „Nejednako postupanje zbog vjerskog opredjeljenja, izgleda, spola, dobi ili dr. karakteristika.“; „Etička pripadnost.“; „Vrijeđanje pogrdnim imenima poput „cigan“.“; „Stavljanje u nepovoljniju situaciju spram drugih.“; „Boja, nacionalnost, jezik.“; „Podrijetlo, spolna orijentacija.“; „Izdvajanje od ostalih.“; „Distanca drugih prema Romima zbog nacionalnosti.“; „Nejednako postupanje u odnosu na druge.“; „Vrijeđanje zbog boje kože.“; „Vrijeđanje da je osoba alkoholičar, cigan, neradnik jer je Rom.“; „Romi i Hrvati nemaju jednaka prava pri zapošljavanju.“; „Osuđivanje na temelju izgleda.“; „Odbačenost iz društva.“; „Razlikovanje od drugih zbog jezika, boje kože, nacionalnosti.“; „Izdvajanje u javnosti od ljudi druge vjere.“.

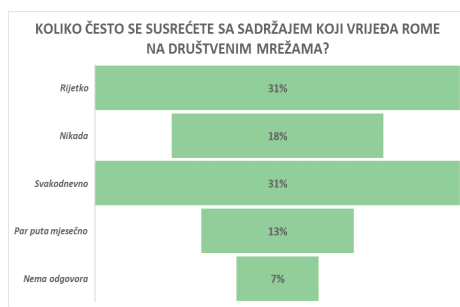
Ispitanici s područja OBŽ odgovorili su sljedeće: „Kada nas osramote u društvu.“; „Vrijeđaju samo zato što ste Rom.“; „Ne daju mi da radim jer sam Romkinja.“; „Kada nas netko bez razloga odbije za nešto, npr. posao ili zato što smo druge nacionalne manjine.“; „Kada

zbog boje kože ne možete dobiti posao.“; „Kada niste u ravnopravnom položaju sa većinom stanovništva.“; „Kad su vam prava oduzeta.“; „Kad vas izbjegavaju u društvu zato što ste Rom.“; „Loše postupanje djelatnika ustanova socijalne skrbi.“; „Nejednako pružanje prava i pomaganje u rješavanju prava, najčešće zbog boje kože.“; „To što smo Romi i ne možemo se zaposliti u nekim firmama“; „Sve je u redu dok pričate na telefon, ali kada dođete osobno i vide vas, kažu ne trebamo vas više“; „Vrijeđanje, omalovažavanje. Kad nam viču „cigan“.; „Kršenje ljudskih prava i sloboda na zapošljavanje, obrazovanje, njegovanje običaja.“; „Kad zbog prezimena ne mogu naći posao jer sam Rom.“; „Maltretiranje, ponižavanje.“; „Kad ne postupaju ispravno kao s većinom stanovništva, a ugroženi smo jednako, svedjedno nas odbiju, a druge ne (npr. jednokratna naknada),,; „Kad imamo prava, a oni nam ih ukidaju.“; „Kad djeca i nastavnik u školi maltretiraju moju djecu.“

Izražavanje u javnom prostoru je vrlo bitan segment društva, a objave na društvenim mrežama lako su dostupne velikom broju ljudi pa su stoga vrijedne i posebne pažnje. Na pitanje koliko se često susreću sa sadržajem koji vrijeđa Rome na društvenim mrežama, ispitanici s područja BPŽ i OBŽ su odgovorili sljedeće, kako je prikazano grafovima 7. i 8.

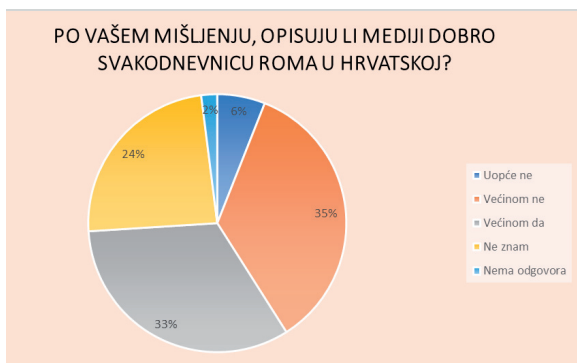

Grafikon 7.
Koliko često se Romi s područja BPŽ susreću sa sadržajem koji vrijeđa Rome na društvenim mrežama

Grafikon 8.
Koliko često se Romi s područja OBŽ susreću sa sadržajem koji vrijeđa Rome na društvenim mrežama

Na pitanje opisuju li mediji dobro svakodnevnicu Roma u RH, ispitanici s područja BPŽ i OBŽ su odgovorili sljedeće, kao je prikazano grafovima 9. i 10.

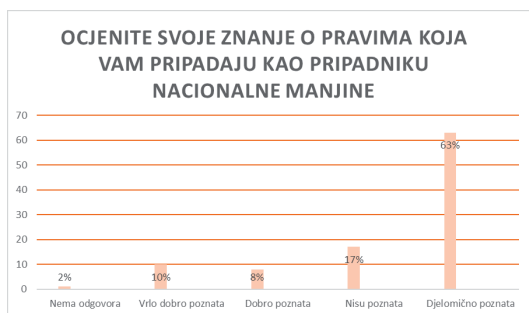

Grafikon 9.
Smatraju li ispitanici s područja BPŽ da mediji dobro opisuju svakodnevnicu Roma u RH.

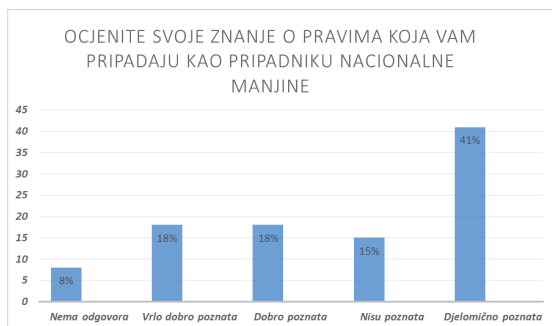
*Grafikon 10.
Smatraju li ispitanici s područja OBŽ da mediji dobro opisuju svakodnevnicu Roma u RH.*

Nadalje, istražujući pristup manjinskim pravima, ispitanici su ocijenili svoje znanje o pravima koja im pripadaju kao pripadnicima nacionalne manjine. Tako je u BPŽ 10% ispitanika odgovorilo da su im prava vrlo dobro poznata, 8% je odgovorilo da su im prava dobro poznata, 17% je odgovorilo da im prava nisu poznata te 63% je odgovorilo da su im prava djelomično poznata.

Grafikon 11. BPŽ

U OBŽ 18% ispitanika je odgovorilo da su im prava vrlo dobro poznata, 18% je odgovorilo da su im prava dobro poznata, 15% je odgovorilo da im prava nisu poznata, te 41% je odgovorilo da su im prava djelomično poznata.

Grafikon 12. OBŽ

U nastavku anketnog upitnika, ispitanici su trebali označiti prava za koja misle da im pripadaju kao pripadnicima nacionalne manjine. Bilo je moguće označiti sljedeće navode: Prednost pri zapošljavanju u tijelima državne uprave i pravosudnim tijelima; Biranje predstavnika u jedinicama samouprave; Biranje predstavnika u Hrvatskom saboru; Zaštita od diskriminacije bilo koje vrste; Izražavanje vjerske pripadnosti; Pravo na neradni dan u dane vjerskih blagdana koje obilježavate. U BPŽ 19% ispitanika je označilo prednosti pri zapošljavanju u tijelima državne uprave i pravosudnim tijelima; 65% je označilo biranje predstavnika u jedinici lokalne samouprave; 67% je označilo biranje predstavnika u Hrvatskom saboru; 35% je označilo zaštitu od diskriminacije bilo koje vrste; 56% je označilo izražavanje vjerske pripadnosti; 29% je označilo pravo na neradni dan u dane vjerskih blagdana koje obilježavaju. U OBŽ 46% ispitanika je označilo prednosti pri zapošljavanju u tijelima državne uprave i pravosudnim tijelima; 74% je označilo biranje predstavnika u jedinici lokalne samouprave; 54% je označilo biranje predstavnika u Hrvatskom saboru; 69% je označilo zaštitu od diskriminacije bilo koje vrste; 31% je označilo izražavanje vjerske pripadnosti te 26% je označilo pravo na neradni dan u dane vjerskih blagdana koje obilježavaju.

Na pitanje jesu li se ikada pozvali na neko svoje pravo koje im pripada kao pripadnici nacionalne manjine, u BPŽ 69% ispitanika je odgovorilo da nije nikad, 6% je odgovorilo da jesu jednom, a 21% je odgovorilo da je više puta.

Grafikon 13.
Učestalost pozivanja na neko od prava koje im pripada kao pripadniku nacionalne manjine u BPŽ

U OBŽ 38% ispitanika je odgovorilo da nije nikad, 23% je odgovorilo da jesu jednom, a 34% je odgovorilo da jesu više puta.

Grafikon 14.
Učestalost pozivanja na neko od prava koje im pripada kao pripadniku nacionalne manjine u OBŽ

Nadalje, ispitanici su odgovorili i na pitanje koliko su upoznati s mjerama HZZ-a za aktivno zapošljavanje Roma. U BPŽ 8% ispitanika je dalo odgovor da nisu upoznati, 29% je dalo odgovor da su djelomično upoznati, te 25 sudionika, tj. 53% je dalo odgovor da su upoznati. U OBŽ 10% je dalo odgovor da nisu upoznati, 38% je dalo odgovor da su djelomično upoznati, a 44% je dalo odgovor da su upoznati.

Na samom kraju anketnog istraživanja, ispitanici su trebali procijeniti odnos romskog i većinskog stanovništva. U BPŽ 17% smatra da većinsko stanovništvo diskriminira Rome; 23% smatra da postoji velika socijalna distanca; 31% smatra da su učestali govori mržnje; 46% smatra da većinsko stanovništvo ne diskriminira Rome, tj. 27% smatra da postoji visoka razina integracije. U OBŽ ispitanika 54% smatra da većinsko stanovništvo diskriminira Rome; 44% smatra da postoji velika socijalna distanca; 54% smatra da su učestali govori mržnje; 26% smatra da većinsko stanovništvo ne diskriminira Rome; 10% smatra da postoji visoka razina integracije.

8.1. Romi u fokusu: Neispričane priče

S ciljem dubljeg razumijevanja i istraživanja diskriminacije i pristupa manjinskim pravima, IPC je proveo niz aktivnosti, a kako bi se dobio uvid u neispričane priče Roma i Romkinja, njihova razmišljanja i njihove stavove: provedeni su terenski obilasci romskih medijatora; održane su 2 fokus grupe; analizirana je dokumentacija; provedeno je situacijsko testiranje; te su dokumentirani stavovi, iskustava i medijske objave.

IPC je na području BPŽ i OBŽ organizirao edukacije za romske medijatore o načinima prepoznavanja diskriminacije, dostupnim pravnim lijekovima, nadležnosti Pučke pravobraniteljice, uključivanju u procese donošenja odluka, medijaciji kao metodi posredovanja u sukobima i tehnikama zagovaranja. Nakon održanih edukacija, angažirano je 6 romskih medijatora, 3 za područje BPŽ i 3 za područje OBŽ. Romski medijatori obilazili su romska naselja i romske obitelji kako bi detektirali neprijavljene slučajeve diskriminacije. Prilikom terenskih posjeta, medijatori su žrtvama diskriminacije pružali stručnu podršku i upućivali ih na pravno savjetovanje s IPC-ovim stručnim osobljem.

IPC ima dugogodišnje iskustvo u pružanju besplatne pravne pomoći romskoj populaciji, a što se pokazalo izuzetno važnim jer je zahvaljujući nizu uspješno riješenih predmeta stečeno povjerenje romske zajednice koja je tradicionalno zatvorena. Također, rad romskih medijatora u lokalnoj zajednici se pokazao kao uspješna metoda stvaranja povjerenja i učinkovitog rješavanja težih slučajeva. Svi IPC-ovi romski medijatori žive u romskim naseljima te su jako dobro upoznati s problemima s kojima se suočava njihova zajednica. Oni su romski aktivisti kojima se i inače članovi njihove zajednice obraćaju za pomoć u različitim područjima života. O obavljenim terenskim obilascima, romski medijatori su izrađivali mjesečne izvještaje o slučajevima s terena, koji su analizirani u svrhu ovog istraživanja.

U razdoblju od 1. veljače 2023. godine do 30. rujna 2023. godine romski medijatori obavili su 78 terenskih obilazaka u sljedećim mjestima: Slavonski Brod, Beli Manastir, Belišće, Podgorač, Bistirnci, Šećerana, Popovac, Branjin Vrh, Torjanci, Bolman, Kapelna, Bilje, Kneževo, Donji Miholjac, Luč i Našice. Problemi Roma u BPŽ i OBŽ su podjednaki: suočavaju se s visokom stopom siromaštva, nezaposlenosti, lošim stambenim uvjetima, nedovoljnom

zdravstvenom zaštitom, niskom razinom obrazovanja i socijalnom isključenošću. Najčešće zabilježen problem je diskriminacija u području rada i zapošljavanja. Romi su vrlo često navodili da smatraju da poslodavci na temelju njihovog imena, prezimena ili adrese mogu zaključiti da su Romi te ih niti ne pozvati na razgovor za posao. Osim toga, srednjoškolske svjedodžbe izdane prije 2010. godine, osim osobnih podataka i akademskog uspjeha, sadržavaju i podatak narodnosti, što znači da je na svjedodžbama navedeno da su Romi.

„Živim sa suprugom i 2 djece. Javljam se na HZZ koji me uputio na adresu firme koja je tražila radnicu. Kada sam došla na razgovor s poslodavcem, isti me je pitao da li sam Romkinja. Ja sam rekla da jesam, a nakon toga mi je poslodavac rekao da nema slobodnog mjesta da me zaposli. U krugu firme srela sam poznanicu iz grada koja mi je rekla da nisu primili radnicu na upražnjeno mjesto. Ja sam samo izašla vani i nisam ništa rekla.“

Romkinja iz Belog Manastira, OBŽ

„Srednju školu sam završio 2001. godine i sve moje srednjoškolske svjedodžbe ističu da sam romske narodnosti. Prema svom iskustvu, smatram da me to čini ranjivim i izloženim nezakonitoj diskriminaciji na području zapošljavanja i krši moje pravo na jednake mogućnosti i jednaku primjenu zakona. Za prijavu za zapošljavanje tipično je uključiti obrazovne kvalifikacije. Kako Romi imaju dugu povijest diskriminacije u Europi, činjenica da sam označen kao Rom u svojim svjedodžbama omogućava poslodavcu da vrši diskriminaciju protiv mene bez da uopće dođe do ikakvog razgovora za posao.“

Rom iz Slavonskog Broda, BPŽ

Česta je i diskriminacija pri pružanju usluga, pogotovo u sektoru trgovine. Zaštitari i zaposlenici Rome nerijetko „nepotrebno prate“ za vrijeme kupovine, smatrajući da će „nešto ukrasti“. Bezrazložno im se pregledavaju torbe i osobne stvari. Romi s kojima su razgovarali romski medijatori navode da je diskriminacija česta i pri ostvarivanju prava iz sustava socijalne skrbi, u sustavu obrazovanja (segregacija i problem vršnjačkog nasilja) te pri policijskom postupanju. U svojim mjesečnim izvještajima o provedenim terenskim obilascima, romski medijatori vrlo često pišu i o napadima fizičkih osoba na Rome i Romkinje na ulici, uz pogrдне riječi, pogrдне nadimke i psovke.

„Imamo jednu trgovinu u selu i ja sam često kupovala potrepštine za kuću. Jednoga dana sam išla kupiti kruh. Nije bilo gužve, samo jedna osoba. Ja sam stala u red iza nje, a osoba se okrenula prema meni. Zaudarao je na alkohol. Što ti tražiš ovdje četnikušo, gubi se vani, smrdiš i psovanje moje mater ciganske, lopovske i da se gubim iz sela. Blagajnica je željela da me odbrani, a on je i njoj zaprijetio otkazom što služi cigane. Uplašila sam se i istrčala sam van, a od tog događaja ne idem više u tu trgovinu.“

Romkinja iz Branjinog Vrh, OBŽ

„Išao sam sa svojim zaprežnim kolima cestom kad mi je neki lik prepriječio put i verbalno me napao govoreći kako nas je Hitler sve trebao pobiti. Uplašio sam se i samo otišao. Ne poznajem tog čovjeka, a nepismen sam i nisam zbog toga mogao zapamtiti registarske tablice.“

Rom iz Bistrinaca, OBŽ

U BPŽ i OBŽ većina sudionika fokus grupa također smatra da je diskriminacija najčešća u području zapošljavanja. Iako se ekonomska situacija romskih obitelji poboljšala u protekloj godini jer je trenutno dosta Roma zaposleno, smatraju da je to prvenstveno zbog velike potražnje tržišta rada. Smatraju da poslodavci nemaju izbora nego zaposliti i Rome. Velika većina i dalje obavlja jednostavna zanimanja kao što su čistači i NKV radnici u privatnim poduzećima. Obrazovanje igra važnu ulogu u poboljšanju kvalitete života Roma, ali se i dalje suočavaju s problemima zapošljavanja i diskriminacijom u praksi. Mnogi Romi su zaposleni u građevinskom sektoru i javnom održavanju, ali se i dalje suočavaju s poteškoćama pri pronalasku zaposlenja u drugim sektorima. Sudionici su naveli primjere diskriminacije u kojima su mladim Romima bila uskraćena radna mjesta u trgovini i uslužnim djelatnostima, čak i ako su imali odgovarajuće kvalifikacije. Također su naglasili da diskriminacija u zapošljavanju može uzrokovati nezainteresiranost za traženje posla.

Istaknute su žene Romkinje koje su dvostruko diskriminirane – i kao pripadnice nacionalne manjine i kao žene unutar svoje zajednice, što je posebno izraženo u činjenici da je puno veći postotak zaposlenih Roma nego Romkinja. Romkinje ranije ispadaju iz obrazovnog sustava, ranije zasnivaju obitelj nego muškarci Romi, te preuzimaju na sebe brigu o djeci i kućanstvu što im onemogućava aktivnost na tržištu rada.

„Prije ovog događaja moja kći je uvijek odlazila ujutro po kruh u trgovinu. Tog jutra vratila se radosna jer je na vratima trgovine vidjela oglas za radnika u trgovini. Rekla mi je da će se prijaviti. Drugo jutro je otišla sa životopisom i zamolbom. Ulazeći u taj prostor osjetila je nelagodu jer ju je osoba (šef) gledala, nije tražio papire, nego je ljutito izgovorio: Ne trebamo radnike! Izašla je van i još jednom pogledala oglas koji je i dalje stajao na prozoru dućana. Kći je došla tužna kući i pitala me mama što smo mi Božu zgriješili da nas ljudi toliko mrze? Nisam imala odgovor, samo sam je jako zagrlila.“

Romkinja iz Bilja, OBŽ

Romi, iako se svakodnevno susreću s diskriminacijom, otežano ju prepoznaju ili ju prihvaćaju kao nešto neizbježno. Često koriste riječ diskriminacija za svako nejednako postupanje ili nepravdu. I oni koji ju znaju prepoznati, ne znaju kome je mogu pritužiti. Ipak, potrebno je naglasiti da većina žrtava diskriminacije se odlučuje istu ne prijaviti. Razlog tomu je nepovjerenje u institucije. Žrtve misle da su postupci zaštite dugotrajni i skupi, da se ništa neće promijeniti ili će samo biti još gore. Strah od institucija vidljiv je i u tome da se Romi u slučaju problema obraćaju samo svojim predstavnicima ili drugim istaknutim pojedincima svoje zajednice.

„Jedno vrijeme me često zaustavljao isti prometni policajac. Nisam se opirao jer sam mislio da mora raditi svoj posao, ali nakon što me je zaustavio peti put u sedam dana shvatio sam da se nešto čudno događa. Kap koja je prelila čašu je kad sam se vraćao s biciklom kući iz susjedstva. I gle čuda isti policajac me zaustavlja i ovaj put. Zatražio je osobnu, ja sam mu je dao. Onda pitanje kuda lutaš, zar hoćeš da te netko zgazi da ide zbog vas cigana u zatvor, znam ja takve svi cigani su isti namjerno nastradaju da mogu poslije prositi na semaforima. Ja sam mu pokušao objasniti da nismo svi isti na što je on počeo još jače vikati, da svi ste isti nećete raditi. To su čuli drugi prolaznici. Bilo me je sramota i pitao sam zašto je prema meni takav, a on je odgovorio da dok je on policajac naučiti će sve moje cigane reda. Ja sam polako otišao kući. Drugi dan sam čuo razne komentare od drugih koji su pričali iste stvari o istoj osobi.“

Rom iz Belog Manastira, OBŽ

„Ja sam Rom i ne stidim se zbog toga. Iako me život nije mazio volim društvo, veselje, pjesmu, ples ali je toga sve manje. Tako čim bude prilika ja se rado pridružim slavlju. I tog dana je bilo slavlje, puno uzvanika u našem selu, stiglo je 10 autobusa. Jako lijepo za vidjeti tako veliki broj ljudi koji se vesele, pjevaju, plešu. Ja sam se spremio, obukao svečano odijelo da budem kao i drugi. Gužva je bila velika, a ja sam pokušao da nađem jednu praznu stolicu i uspio sam u tome. Čekao sam da dođe konobar pola sata možda i više što nije tako dugo ako se uzme u obzir velika gužva. Ali kad sam želio naručiti piće, konobarica me zamolila da napustim šator kako ne bi bilo velikih problema. Gledao sam u čudu i pitao što je problem. E a onda su se digli gosti susjednog stola i počeli vikati da neće šator dijeliti s „Ciganinom prljavim“, nego da se gubim u Srbiju. Nijemo sam sjedio kao da su mi noge otkazale sve je stalo muzika, ples, samo su se čuli ovi koji su me željeli otjerati. Bilo je i poznanika iz sela i zato mi je bilo još neugodnije. Što sam mogao, digao sam se i uplakan napustio šator. Poslije toga bilo je još druženja, veselja u našem selu, ali ja više ne želim biti dio toga, mada i dalje volim druženje, pjesmu, ples, a prije svega volim sve ljude.“

Rom iz Kneževa, OBŽ

Diskriminacija je također prisutna i u obrazovanju, pri čemu su romska djeca izložena vrijeđanju i omalovažavanju. Smatraju da je upravo to jedan od vodećih razloga zašto i dalje mnogo mladih Roma i Romkinja ne završava srednju školu.

„Ja sam majka djeteta koje pohađa 3. razred OŠ. Problem je što smo mi Romi i dijete ima problema za vrijeme nastave. Dijete je jako primjerena i vrijedna učenica ali je nazivaju pogrdnim imenima, govore joj da je prljava, neuredna, ciganka i da su svi cigani neuredni. Kći dolazi kući iz škole plačući i žali se da je mrze i da ona ne želi ići u školu iako jako voli školu.“

Romkinja iz Slavenskog Broda, BPŽ

„Imam kćer koja je završila osnovnu školu, a jako je željela biti frizerka. Radovala se završetku osnovne škole i upisu srednje. Sve je bilo dobro, moja kći je bila radosna, ali onda dolazi zlo. Škola je počela i trebalo je pronaći „praksu“ za novu frizerku. Bili smo u 5 frizerskih salona. Nitko nije imao praznih mjesta. Kod jedne smo čule dok smo izlazile iz salona: „Još mi samo ciganka treba“. Moja kći je odustala od škole kojoj se toliko radovala i otišla je kod svoje sestre u Austriju gdje i danas živi.“

Romkinja iz Belog Manastira, OBŽ

Iako čine jednu od najstarijih i najbrojnijih nacionalnih manjina, Romi su vrlo slabo poznati s pravima koja im pripadaju kao nacionalnoj manjini. Uglavnom su poznati s pravom biranja predstavnika u jedinicama samouprave, biranjem predstavnika u Hrvatskom Saboru i mjerama Hrvatskog zavoda za zapošljavanje za aktivno zapošljavanje Roma (javni radovi). Djelomično su poznati s pravom prednosti pri zapošljavanju u tijelima državne uprave i pravosudnim tijelima, a skoro nitko od sudionika nije znao za pravo na neradni dan u dane vjerskih blagdana koje obilježavaju. Romi se ne pozivaju na svoja prava, pogotovo pri zapošljavanju i na radnom mjestu, zbog straha od mobbinga i negativnog stava poslodavca, kao i radnih kolega. Smatraju da je prednost pri zapošljavanju jako teško primjenjiva i ne poznaju niti jednu osobu koja ga je iskoristila.

„Prošle godine morao sam raditi na vrlo bitan vjerski dan kojeg moja obitelj obilježava. Bilo mi je jako žao što ne mogu biti sa svojom obitelji. Znao sam da imam pravo od poslodavca tražiti da mi taj dan bude neradan, ali sam se pribojavao kako će reagirati moje radne kolege i odlučio sam ipak ništa ne spominjati. Mislio sam da će reći da mi Romi samo tražimo neka svoja prava!“

Rom iz Slavonskog Broda, BPŽ

8.2. Percepcija Roma u javnosti

Možemo reći da je sloboda govora jedno od temeljnih prava koje je vrlo važno za demokratsko društvo. Međutim, sloboda govora ima i svoja ograničenja. Jedno od tih ograničenja je i sprječavanje govora mržnje i diskriminacija pojedinaca i cijelih skupina. Članak 39. Ustava RH propisuje da je zabranjeno i kažnjivo svako pozivanje ili poticanje na rat ili upotrebu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti. Govorom mržnje se, dakle, smatra svaki oblik pisanog i usmenog javnog izražavanja koje širi, potiče, opravdava ili poziva na mržnju prema određenoj skupini ili njenim pripadnicima.

Jedan od značajnih izazova u području zaštite ljudskih prava je korištenje Interneta koji je omogućio svakom pojedincu da se njegov glas još jasnije i glasnije čuje. Pojavom društvenih mreža pojedinci mogu svoje ideje i stavove, bili oni pozitivni ili negativni, obznaniti većeg krugu osoba. Izražavanje u javnom prostoru je vrlo bitan segment društva, a objave na društvenim mrežama lako su dostupne velikom broju ljudi pa su stoga vrijedne i posebne pažnje. Komunikacija putem društvenih mreža, kao i različiti oblici zloraba interneta, doveli su do proširenja kaznene odgovornosti za takva djela. Govor mržnje kriminaliziran je čl. 325. st. 1. Kaznenog zakona¹¹: „Tko putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način javno potiče ili javnosti učini dostupnim letke, slike ili druge materijale kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, jezika, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.“ Uz to, u Zakonu o elektroničkim medijima¹² u čl. 14. st. 2. navodi se slijedeće: „U audio i/ili audiovizualnim medijskim uslugama zabranjeno je poticati, pogodovati poticanju i širenju mržnje ili diskriminacije na osnovi rasne ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije te antisemitizma i ksenofobije, ideja fašističkih, nacističkih, komunističkih i drugih totalitarnih režima.“ Iako kazneno zakonodavstvo Hrvatske ima razrađen katalog kaznenih djela počinjenih u svezi s korištenjem interneta, sankcioniranja takvih djela su nedovoljna.

Romi su u Hrvatskoj jedna od najdiskriminiranijih skupina i kada govorimo o govoru na društvenim mrežama i u medijima. Često su meta predrasuda i stereotipa te ih se opisuje kao “prljave”, “siromašne”, “neobrazovane”, “cigane”, “kradljivce” i slično. Razvidno je da

11) Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21)

12) Zakon o elektroničkim medijima (NN 111/2021, 114/2022)

*Skupina djevojčica u naselju
Josip Rimac u
Slavonskom Brodu*

mediji mogu djelovati na predrasude kod javnosti, a razlog tomu leži u načinu na koji mediji prikazuju određene manjinske grupe, pa tako i pripadnike romske nacionalne manjine. Romi su relativno rijetko zastupljeni u medijima, a kada i jesu, najčešće su prikazani na način da se istakne etnicitet osobe u negativnom kontekstu – primjerice, osobe romske pripadnosti uglavnom se vežu za negativne pojave u društvu kao što su različiti oblici kriminala. U zadnje vrijeme umjesto isticanja etniciteta osobe, navode se indicije (eng. „hint“) koje čitatelje navode do zaključka da se radi o osobi koja je pripadnik romske nacionalne manjine. Na takav način javnost umjesto da se fokusira na počinjeno djelo i pojedinca tog djela koji su navedeni u članku neke vijesti, negativni stav projiciraju prema cijeloj romskoj zajednici te se na taj način potiče dodatna diskriminacija, koja u slučaju osoba romske pripadnosti često ima i elemente govora mržnje ili prerasta u istu. Takvi naslovi u medijima i tekstovi uglavnom potiču dio javnosti na govor mržnje kroz komentiranje na društvenim mrežama ili raznim portalima. Iz toga proizlaze „napadi“ koji se upućuju svim osobama romske pripadnosti, što je pokazatelj da javnost i danas još uvijek ima iskrivljenu sliku o svim osobama romske pripadnosti, a ne samo o pojedincima. U medijima se danas može pročitati i ponešto pozitivno o Romima, ali ni takve vijesti nisu uvijek u potpunosti pozitivno prihvaćene. Često ih prati dodatan naslov ili sličan komentar kao što je „Jedna lasta ne čini proljeće.“

„Doživjela sam diskriminaciju na društvenoj mreži OmeTV¹³. Pokušala sam se sprijateljiti s raznim osobama s te aplikacije, ali sam naišla na osobu koja me počela vrijeđati te je izgovarala ružne riječi kao što su „ti si ciganka trebaš biti u kuhinji, kuhati ručak prati suđe“ i uz to su dodali par vulgarnih riječi. Ostala sam bez riječi nisam znala kako bi se ponašala pa sam samo ugasila mobitel.“

Romkinja iz Sl. Broda, BPŽ

8.3. Situacijsko testiranje

Zakon jasno opisuje izravnu diskriminaciju, neizravnu diskriminaciju, uznemiravanje, spolno uznemiravanje, poticanje na diskriminaciju, segregaciju i druge teže oblike diskriminacije. Ipak, ključan problem je dokazivanje. Žrtve diskriminacije često su u nemogućnosti dokazati da se prema njima postupalo drugačije nego prema drugim osobama u usporedivoj situaciji.

13) OmeTV je jedna od najpopularnijih aplikacija za video chat koja omogućava korisnicima da se povežu s drugim korisnicima putem videa, tekstualnog ili glasovnog razgovora.

Ovaj problem posebno je naglašen kod izravne diskriminacije koja se lako može prikriti. Jedan od primjera kojeg su često navodili Romi je diskriminacija pri zapošljavanju pri kojoj poslodavac osobi koju ne želi zaposliti zbog nekih od karakteristika opisanih ZSD-om, jednostavno kaže da je zaposlen drugi kandidat.

IPC je u kolovozu 2023. godine proveo 3 situacijska testiranja s ciljem ispitivanja i dokazivanja diskriminacije prema pripadnicima romske nacionalne manjine. Cilj ove metode bio je „na licu mjesta“ dobiti uvid u situacije u kojima se Romi stavljaju u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe koje nisu Romi, a koje se nalaze u usporedivoj situaciji. Parovi osoba koje su sudjelovale u testiranju bile su odabrane na način da su bile slične, ali su se razlikovale jedino na temelju jedne karakteristike - pripadnost odnosno nepripadnost romskoj nacionalnoj manjini. Testiranje je zahtijevalo od osoba da „igraju uloge“ u situaciji u kojoj može biti nedvosmisleno jasno jesu li diskriminirani ili pak nisu.¹⁴

Situacijsko testiranje, kao inovativna metoda otkrivanja i dokazivanja slučajeva diskriminacije, koristila se za testiranje postojanja diskriminacije i njenih razmjera u pristupu zapošljavanju, uslugama i stanovanju, uz odabir najprikladnijih metoda za određenu situaciju i izradom anketnog upitnika koji je bio isti za sve ispitivače. Za potrebe istraživanja, parovi osoba su se na jednak način prijavili za isto radno mjesto koje se oglašavalo preko Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, na jednak način su se javili na isti oglas u kojem su najmodavci tražili najmoprimce te su na jednak način otišli u isti trgovački lanac u isto vrijeme. Rezultati su pokazali da je ispitanica Romkinja, bez obzira na svoju romsku pripadnost, bila podvrgnuta jednakom postupanju tijekom svih provedenih situacijskih testiranja.

Iako su svi dobiveni rezultati testiranja ukazali na to da nije došlo do diskriminacije u testiranim situacijama, važno je naglasiti da ovo testiranje ne isključuje mogućnost da se diskriminacija ipak događa u ovim područjima života i na ovim točno određenim mjestima na kojima je provedeno situacijsko testiranje. Nisu pronađene kvantitativno i kvalitativno značajne razlike u načinu na koji su „mogući počinitelji diskriminacije“ reagirali prema ispitanici Romkinji i ispitanicama koje nisu Romkinje. Navedeno može značiti da „mogući počinitelji diskriminacije“ nisu pokazivali diskriminatorno ponašanje tijekom ovih testiranja. Međutim, važno je napomenuti da situacijsko testiranje ima svoje ograničenje. Ono može odražavati samo ponašanje osobe u vrlo specifičnim scenarijima i može ne prepoznati suptilnije oblike diskriminacije koji se mogu događati u svakodnevnom životu. Diskriminacija je kompleksan i često skriven problem.

Smatramo da ovaj rezultat ne bi trebao biti korišten kao konačno mišljenje o rasprostranjenosti diskriminacije prema Romima. Naprotiv, on naglašava potrebu za daljnjim istraživanjem i praćenjem kako bi se dobila dublja slika o ovom pitanju. U zaključku, shvaćajući da diskriminacija može biti raširena unatoč rezultatima ovog istraživanja, potrebno je raditi na osvještavanju društva o problemu i poduzeti mjere kako bi se spriječila i suzbila diskriminacija u svim područjima života.

14) Isabelle Rorive: Dokazivanje slučajeva diskriminacije: korištenje situacijskog testiranja u postupku; Centar za mirovne studije, 2015. godina, str. 10

9. Zaključak i preporuke za učinkovitije suzbijanje diskriminacije i učinkovitiji pristup manjinskim pravima

Provedeno istraživanje pružilo nam je korisne uvide, ali ne smijemo zaboraviti da za razliku od ostalih nacionalnih manjina, Romi nemaju svoju matičnu državu koja bi, po principu reciprociteta, štítala njihova prava i po tome su jedinstvena zajednica u Europi. Upravo iz tog razloga, u zaštiti manjinskih prava Roma značajnu ulogu ima država u kojoj žive. Normativni okvir zaštite prava nacionalnih manjina u Hrvatskoj je na visokoj europskoj razini. Međutim, ostvarenje adekvatne zaštite, iako s vidljivim rezultatima unazad desetak godina, još uvijek ne zadovoljava. Uzroci tome su objektivni, ali i subjektivni. Najvažnija razina za promicanje i ostvarivanje prava nacionalnih manjina je lokalna i regionalna samouprava. U praksi, unatoč ostvarenom napretku, još uvijek je nedovoljna uključenost Roma u društveni i politički život BPŽ i OBŽ.

Preporuke:

- Osigurati učinkovito praćenje provedbe Nacionalnog plana za uključivanje Roma za razdoblje od 2021. do 2027. i pripadajućih Akcijskih planova s ciljem provođenja aktivnosti koje bi doprinijele ostvarenju predloženih ciljeva.
- Vlada bi trebala uspostaviti lokalne multisektorske timove koji bi djelovali koordinirano u romskim zajednicama s ciljem poboljšanja uvjeta života lokalnog romskog stanovništva.
- Potrebno je uložiti dodatne napore za uključivanje romske djece u predškolski odgoj i obrazovanje kako bi mogli naučiti hrvatski jezik čime bi im se povećale šanse za bolji uspjeh u obrazovnom sustavu.
- Izraditi Akcijski plan desegregacije romskih učenika u osnovnim školama.
- Osigurati financijske poticaje privatnim poslodavcima za zapošljavanje Roma.
- Organizirati kontinuirane edukacije zaposlenika relevantnih javnih tijela o pojavnim oblicima diskriminacije i primjeni Zakona o suzbijanju diskriminacije.
- Organizirati edukacije članova vijeća i predstavnika nacionalnih manjina radi jačanja njihovih savjetodavnih kapaciteta kako bi bili u mogućnosti preuzeti ulogu punopravnih partnera lokalnim vlastima i drugim institucijama u svim pitanjima manjinskih politika.

- Ured pučke pravobraniteljice trebao bi pojačati napore u informiranju javnosti, a posebno pripadnika nacionalnih manjina, o svojoj ulozi kao središnjeg tijela za ravnopravnost i trebao bi redovito organizirati javne događaje na temu diskriminacije kako bi se prezentirali primjeri dobre prakse.
- Osigurati dugoročno i dostatno institucionalno i programsko financiranje aktivnosti organizacija civilnog društva za zaštitu i promicanje ljudskih prava i suzbijanje diskriminacije, uključujući i jačanje kapaciteta romskih i pro-romskih OCD-a.
- Sustavno i dosljedno osuđivati sve pojave rasističke, diskriminatorne i ksenofobične retorike u javnom govoru, posebno na društvenim mrežama i u medijima, te osigurati učinkovitu istragu i kažnjavanje svih slučajeva zločina iz mržnje i govora mržnje.
- Povećati zastupljenost manjinskih tema u programima radija i televizije na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, kao i u tiskanim medijima.
- Mediji bi trebali biti više fokusirani na prikazivanje Roma u pozitivnom svjetlu, a manje na širenje negativnih stereotipa i govora mržnje prema Romima.
- Trebalo bi financijski podržati organizaciju kulturnih i sportskih aktivnosti koje uključuju Rome i većinsko stanovništvo kako bi se u lokalnim zajednicama povećalo razumijevanje romske kulture.

Literatura

1. Klasnić, Kunac, Lalić i dr.: Uključivanje Roma u hrvatsko društvo: Istraživanje baznih podataka; Centar za mirovne studije, Zagreb, 2018.
2. Istraživanje o stavovima i razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije 2022., dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/istrazivanje-o-stavovima-i-razini-svijesti-o-diskriminaciji-i-pojavnim-oblicima-diskriminacije-2022/?wpdmml=15351&refresh=63e0c6603768c1675675232>
3. Izvješće pučke pravobraniteljice za 2022. godinu, dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/interaktivno-izvjesce-za-2022/>
4. Nacionalni plan za uključivanje Roma, za razdoblje od 2021. do 2027.; Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina; lipanj 2021.
5. Istraživanje o stavovima i razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije 2022., dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/istrazivanje-o-stavovima-i-razini-svijesti-o-diskriminaciji-i-pojavnim-oblicima-diskriminacije-2022/?wpdmml=15351&refresh=63e0c6603768c16756752326>. Šezak: „Socijalna distanca Roma: unutारेtničke i regionalne razlike“, Hrvatski geografski glasnik 84/1, 69–92, 2022.
7. Isabelle Rorive: Dokazivanje slučajeva diskriminacije: korištenje situacijskog testiranja u postupku; Centar za mirovne studije, 2015. godina, str. 10
8. Neven Hrvatić: Romi u Hrvatskoj: od migracija do interkulturalnih odnosa; Migracijske i etničke teme 20, 4: 367–385, 2004.
9. Racz A.: Romi u Hrvatskoj kroz povijest – od nepoznavanja i stereotipizacije do prihvaćanja; J. appl. health sci. 8(2): 281-299, 2022.
10. Antonija Petričušić, Marko Dolenc: Pravo na zastupljenost pripadnika nacionalnih manjina u nacionalnim parlamentima; Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja, Vol. 55, br. 107, 2021.
11. Dunja Potočnik, Darja Maslić Seršić, Nenad Karajić: Uključivanje Roma u hrvatsko društvo -obrazovanje i zapošljavanje; Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske, 2020.
12. Goran Milas, Irena Martinović Klarić: Uključivanje Roma u hrvatsko društvo – zdravstvena zaštita i socijalna skrb; Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske, 2020.
13. Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (NN 155/02, 47/10, 80/10, 93/11, 93/11)
14. Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14)
15. Zakon o suzbijanju diskriminacije ((NN 85/08, 112/12)
16. Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21)
17. Zakon o elektroničkim medijima (NN 111/2021, 114/2022)

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

INFORMATIVNO PRAVNI CENTAR

Web: ipc.com.hr

Facebook: Ipc Slavonski Brod

Instagram: [ipc_slavonskibrod](https://www.instagram.com/ipc_slavonskibrod)

SJEDIŠTE SLAVONSKI BROS: Juraja Dobrile 34.

Tel/fax: 035/448-533,449-715

URED NOVA GRADIŠKA: M. A. Relkovića 3.

Tel: 099/285-0013

URED SISAK: Stjepana i Antuna Radića 37.

Tel: 099/ 385-4423